

Afyonkarahisar Kentinde Göçlerin Seçkinlik Yaklaşımı İle Analizi (1990–2000)

Mustafa YAKAR*
Hakkı YAZICI**

ÖZET

Göçleri açıklamaya yönelik yaklaşımlardan birisi de seçkinlik yaklaşımıdır. Göçün nedenlerinden çok, göç edenlerin niteliklerini esas alan bu yaklaşıma göre göçmenlerin geride kalanlara göre seçkin bir kitleden oluştuğu kabul edilmektedir. Buna göre göçe katılan bireyin cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni durumu, mesleki deneyimi gibi pek çok faktöre göre göç edenler farklılık oluşturmaktadır. Buna karşın göç alan merkezlerin sahip oldukları fonksiyonları itibarıyla gösterdiği farklılıklar göçün boyutu kadar göç edenin niteliklerini etkilemektedir.

Bu çalışmada amaç, Afyonkarahisar kenti örneğinde iller arası göçleri seçkinlik yaklaşımına göre analiz etmektir. Ayrıca kentin 1990 sonrasında değişen fonksiyonel özelliklerinin göç boyutları kadar göç edenlerin niteliklerine olan etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. 1985-1990 ve 1995-2000 olmak üzere sadece iki döneme ait elde verilerin irdelendiği bu çalışma aynı zamanda daha önce kentteki göç akımlarını konu alan araştırmanın devamını sağlayacaktır. Sonuçta kentin 1990 sonrasında özellikle eğitim nedeniyle net göç almaya başlaması göç edenlerin niteliklerinde de değişime yol açtığı ortaya çıkmıştır.

AnahtarKelimeler: İç Göçler, Göç Edenlerin Nitelikleri, Nüfus, Afyonkarahisar Kenti

Analysis of Migration in the City of Afyonkarahisar by Selectivity of Migration (1990-2000)

ABSTRACT

One of the approaches with an aim of explaining migrations is selectivity of migration. According to this approach, which deals with the qualities of the people migrating rather than the motives behind migration, it is presumed that migrants are composed of a more distinct community than the ones who are left behind. In accordance with this, migrants present variations with regard to a great number of factors such as the gender, age, educational background, marital status and vocational status of the migrants. On the other hand, the variations of the centers receiving migrants in terms of their functions affect the qualities of the migrants as much as the dimensions of the migration.

---

* Arş.Grv., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, 03200, Afyonkarahisar, yakar@aku.edu.tr

** Prof.Dr. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, 03200, Afyonkarahisar, h Yazici@aku.edu.tr

The aim in this study is to analyze inter provincial migration within the sample of the city of Afyonkarahisar in compliance with selectivity of migration. In addition, the effects of the functional qualities of the city which have changed after 1990 upon the qualities of the migrants as much as the dimensions of the migration have been tried to be identified. This study, in which data of only two periods of 1985-1990 and 1990-2000 are scrutinized, is also a continuation of the previous studies on migration trends in the city. After all, the fact that the city began to receive migrants after 1990 owing to particularly education revealed that it also created changes in the qualities of migrants.

Key Words: *Internal Migration, Qualities of the Migrants, Population, Afyonkarahisar City*

Giriş

En yalın haliyle bir yerden diğerine bir yer değiştirme hareketi olarak tanımlanan göç, esasen mekân ve insan olmak üzere iki temel bileşene sahiptir. Bunlardan mekân göç verilen ve göç alınan yer olarak kendi içinde ikiye ayrılırken, benzer şekilde insan da göç edenler ve etmeyenler olmak üzere iki gruba ayrılabilir. Bu açıdan konuya yaklaşıldığında göç, mekânla insan arasındaki etkileşimin bir sonucu olarak görülebilir.

İnsanın mekânda yer değiştirme hareketine birey tarafından bakıldığında göç edenler, (zorunlu göçler hariç) geride kalanlara göre farklılık göstermektedir¹. Bir bakıma göçün neden meydana geldiği sorusuna da cevap niteliğinde olan bu farklılık, göç araştırmalarının bir diğer boyutunu oluşturmaktadır. Zira göçe neden olan mekânsal faktörlere göre göç eden birey, çok daha belirleyici olmaktadır. Bu durumda insan, göç olgusunun merkezinde yer almaktadır.

Göçlere yönelik teori ve yaklaşımların önemli bir kısmı göçün neden meydana geldiği noktasında toplanmaktadır. Buna karşın göç edenlerin geride kalanlara göre nitelikleri açısından farklılık gösterdiğini esas alan seçkinlik yaklaşımı ise göç eden bireyi ön plana çıkarmaktadır. Bir yerde herkesin göçe katılmadığı veya katılmak istemediği, buna karşın göç edenlerin ise geride kalanlara göre yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum, etnik ve dini kimlik, meslek sahibi olma gibi yönleriyle daha nitelikli olduğu kabul edilmektedir. Özellikle göç verilen yerdeki nüfusun seçkin bir kitlesini oluşturan göçmen grubun nitelikleri göç alan bir merkezden diğerine farklılaşmaktadır. Dolayısıyla göçe katılanların göçten elde etmeyi beledikleri amaçlarına göre seçtikleri merkezler, aynı zamanda göçle gelen bu kitlenin niteliklerini belirlemektedir. Özellikle kentlerin sahip oldukları fonksiyonlar, bu anlamda göçün nedeni olduğu kadar göç edenin niteliğini de belirlemektedir. Sanayi, eğitim, sağlık, turizm, güvenlik, vb. hizmetlerden biri veya birkaçının öne çıktığı merkezlerde göçle gelen kitlenin nitelikleri farklılaşmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Afyonkarahisar kentinin aldığı ve verdiği göçler seçkinlik yaklaşımına göre analiz etmektedir. Başka bir ifadeyle kente göçle gelen nüfusun niteliklerini ortaya koyarak bunda etkili olabilecek faktörleri belirlemektir. Böylece daha önce tarafımızdan yapılmış olan Afyonkarahisar kentindeki göç akımlarının gelişimi, boyutları ve dağılımını zamansal ve mekânsal açıdan ele alan çalışmanın devamının sağlanması düşünülmüştür. Ayrıca 1995-2000 döneminde kentteki göç akımlarındaki değişim göç edenlerin niteliklerini de içine alan bir yaklaşımla

¹ Gareth J. Lewis, *Human Migration A Geographical Perspective*, St. Martin's Press, New York, United States of America, 1982, p. 82.

değerlendirebilme imkanı sağlanmıştır. Bu açıdan özellikle kentte üniversitenin de açılmasıyla etkisini hissettiren eğitim fonksiyonunun göçte ve göç edenlerin nitelikleri ile olan etkisi belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu araştırmanın yapılmasının bir diğer gerekçesi ise konunun, göç çalışmalarında henüz gerektiği kadar ele alınmamış olmasıdır. Nitekim Türkiye’de yarım asrı geçen iç göç süreci ve göç araştırması literatürüne karşın, göç edenlerin niteliklerini ortaya koymaya çalışan araştırmalar çok sınırlıdır. Bunlardan Yener’in DPT tarafından 1977 yılında yayınlanan “1965-1970 Döneminde İllerarası Göçler ve Göç Edenlerin Nitelikleri” adlı araştırma bu alanda bir ilk olma özelliğine sahiptir². Bunu Kocaman ve Bayazıt tarafından yapılan ve yine aynı kurum tarafından 1993’de yayınlanan 1980-1985 dönemine ait verileri kapsayan “Türkiye’de İç Göçler ve Göç Edenlerin Sosyo-ekonomik Nitelikleri” adlı çalışma takip etmektedir³. Son olarak yine Kocaman tarafından DPT’de 2008’de yayınlanan “Türkiye’de İç Göçler ve Göç Edenlerin Nitelikleri (1965-2000)” adlı çalışma bulunmaktadır⁴. Seçkinlik yaklaşımını Türkiye’deki iç göçlere uygulayan tek çalışma ise Çelik’in “Türkiye’de İç Göçlerin Seçkinlik Yaklaşımı ile Analizi” adlı makalesidir⁵. Türkiye’deki iç göç sürecinde göçe katılan nüfusun nitelikleri açısından genel bir çerçeve çizen bu çalışmaların daha da detaylandırılarak ve çeşitli ölçeklerde analiz edilerek mekânsal ve zamansal olarak değişimi, nedenleri, boyutları ve dağılışı araştırılmış değildir. Yine seçkinlik yaklaşımında değerlendirilen her bir değişken tek başına ele alınarak zamansal, mekânsal gelişimi ve dağılışı nedenlerine göre henüz irdelenmediği gibi herhangi bir grubun (dini, etnik, sosyal, mesleki vb.) veya kitlenin göçleri bu açıdan henüz gerektiği kadar çalışılmış değildir.

1. Kuramsal Çerçeve

Göçlerin neden meydana geldiğini sorusuna verilebilecek cevabın bir parçasını da göç edenlerin veya etmek isteyenlerin kimlerden oluştuğu ve hangi niteliklere sahip olduğu oluşturmaktadır. Bu açıdan konuya yaklaşıldığında göç edenlerin etmeyenlerden çeşitli yönleriyle farklılık gösterdiği gözlenmiştir. Göçe katılanların geride kalanlardan oluşturduğu bu farklılık genel olarak göçün seçiciliği olarak adlandırılmaktadır⁶. Buna göre kaynak sahada göçe katılanlar geride kalanlara göre daha nitelikli olanlardan kendiliğinden doğal olarak seçilmektedir. Yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum, ırk, meslek sahibi olma gibi unsurlar göçte belirleyici olan bu nitelikler arasında yer alır^{7,8}. Göçe katılanlar geride kalanlara göre çoğunlukla daha genç, bekâr ve eğitim seviyesi daha iyi erkeklerden meydana gelmektedir. Bu durumu göçe katılan bireyin gittiği yerde daha kolay uyum sağlayabilmesi, daha uzun süre çalışabilmesi veya eğitim

² Samira Yener, *1965-1970 Döneminde İller Arası Göçler ve Göç Edenlerin Nitelikleri*, DPT Yay., Ankara, No: 1528, 1977.

³ Tuncer Kocaman – Sema Bayazıt, *Türkiye’de İç Göçler ve Göç Edenlerin Sosyo-Ekonomik Nitelikleri*, DPT Sosyal Planlama Genel Müdürlüğü Yay., Ankara, 1993.

⁴ Tuncer Kocaman, *Türkiye’de İç Göçler ve Göç Edenlerin Nitelikleri (1965-2000)*, DPT Yay., Ankara, 2008.

⁵ Fatih Çelik, “İç Göçlerin Seçkinlik Yaklaşımı ile Analizi”, *Erişkes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 13, 2002, s. 275-296.

⁶ David A. Plane – Peter A. Rogerson, *The Geographical Analysis of Population with Applications to Planning and Business*, John Wiley&Sons Inc, USA, 1994, p. 111.

⁷ David A. Plane – Peter A. Rogerson, *a.g.e.*, p. 112.

⁸ Fatih Çelik, *a.g.m.*, s. 275.

düzeğini daha da geliştirebilmesi gibi çeşitli faktörler belirlemektedir. Böylece göç eden birey, bu hareketiyle kendisine bir tür yatırım yapmakta ve özellikle yaşının genç olmasıyla daha fazla çalışma süresine sahip olmasına bağlı olarak göçten karlı çıkmayı amaçlamaktadır.

Eğer göç uluslar arasında gerçekleşiyorsa göçe katılanların seçiciliği bir derecede daha belirginleşmektedir. Çünkü göç edilecek ülkeye yasal olarak kabul edilebilmek için çok daha nitelikli ve profesyonel olmak gerekmektedir. Bununla birlikte ırk, millet ve dinsel farklılıklar gibi öğeler ise güvenlik sorunlarının yoğun olarak yaşandığı dönemlerde göç edebilmeyi kısıtlayan bir faktör olarak değerlendirilebilmektedir.

İç göçlerde ise seçicilik, uluslar arası göçlere göre biraz daha düşük düzeylerde dir. En azında çoğunlukla göç edilen yerde aynı dil, kültür, hukuk kuralları geçerli olmaktadır. Yine uluslararası göçlere göre iç göçlerde cinsiyet seçiciliği daha sili kalmaktadır.

Yaş ve eğitim durumu göçe katılan bireylerde en belirgin özellik olarak, gerek iç gerekse dış göçte kendini göstermektedir. Eğitilmiş ve genç olması göç edenin gittiği yerde geleceğini pozitif yönde etkilemektedir.

Göç edilecek yerin sağlayacağı fayda, başka bir ifadeyle hedef sahanın çekicilikleri göç eden bireyin niteliklerini belirleyerek yönlendirebilmektedir. Örneğin bir sanayi kentinin aldığı göçmen profili, eğitim fonksiyonu gelişmiş bir diğer kentte farklı, turizm fonksiyonu öne çıkan bir başka kentte daha da farklı olabilmektedir. Dolayısıyla mekânın insana sunduğu imkânların tipleri ve fazlalığı, o alana göç edecek kitlenin büyüklüğü yanında niteliklerini de belirlemektedir.

Göç edenlerin geride kalanlara göre seçkin bir kitleden oluşması, göç veren kaynak saha ile göç alan hedef saha arasında nüfusu demografik, kültürel, etnik ve sosyo-ekonomik özellikler açısından değiştirmektedir. Sonuçta göç veren sahalarda çalışma çağındaki genç işgücünü kaybederken göç alan merkezler aldığı göçlerle gelişmektedir.

2. Veri Kaynakları

Afyonkarahisar kentinde daimi ikametgâh değişikliğine göre iller arası ve il içi göçler daha önceki çalışmamızda ele alınmıştır. Bu çalışmada ise yine kentteki göçler seçkinlik yaklaşımı ile analiz edilecektir. Seçkinlik yaklaşımı gereği burada göç edenlerin cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve medeni durumuna göre değerlendirilecektir. Göç edenlerin nitelikleri kent nüfusu ile karşılaştırılarak değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Daimi ikametgâh değişikliğine göre elde edilen göç verileri, sayımda 5 yıl öncesine göre ikametgâhta değişikliğin olup olmadığı sorusuna göre elde edilmektedir. Daimi ikametgâh değişikliğinin belirlendiği göç sorusu ilk defa 1970 sayımında sorulmasına karşın 1980 nüfus sayımında sonuçlar il ölçeğinde “*Daimi İkametgâha Göre İç Göçler*”^{9,10,11} ve “*Göç İstatistikleri*”¹² (TÜİK, 2005) adıyla yayınlanmıştır. 1980 ve 1985

⁹ DİE, *Daimi İkametgâha Göre İç Göçler 1980*, DİE Yay. No: 1124, Ankara, 1985.

¹⁰ DİE, *Daimi İkametgâha Göre İç Göçler 1985*, DİE Yay. No: 1381, Ankara, 1989.

¹¹ DİE, *1990 Genel Nüfus Sayımı Daimi İkametgâha Göre İç Göçün Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri*, DİE Yay., Ankara, 1997.

¹² TÜİK, *Genel Nüfus Sayımı 2000 Göç İstatistikleri*, Türkiye İstatistik Kurumu Yay., Ankara, 2005.

sayımlarında elde edilen göç verilerinde göç edenlerin cins dağılımı dışında diğer sosyo-ekonomik niteliklerine ait bilgi yoktur. Bu bilgiler ancak 1990 ve 2000 sayımlarında yayınlanmıştır. Dolayısıyla kentteki göçlerin sosyo-ekonomik niteliklerine yönelik analizler bu son iki sayım dönemi ile sınırlı kalmıştır.

3. Bulgular

3.1. Cins Yapısı

Göç eden nüfusun cinsiyete göre dağılımı göç tiplerine, göç süresine, göçten beklenen faydaya, göç edilecek yere ve mesafeye, kadının işgücüne katılımına ve toplumdaki topluma farklılaşan kadının statüsü gibi çok sayıda değişkene göre farklılaşabilmektedir. Böylece çeşitli toplumsal ve mekânsal ölçeklerde göçe katılan nüfusun cins bileşimi değişmektedir. Bu durum göçte belirleyici olan faktörlerin kadın ve erkek üzerinde farklı düzeyde etkili olmasından kadının aile ve toplumdaki yerine kadar çok sayıda etkenin bileşiminde ortaya çıkmaktadır. Sonuçta göçe katılanların cins bileşimi gerek çıkış gerekse varış merkezinde nüfusun cins kompozisyonunu değiştirmektedir. Özellikle kadın emeğinin yoğun olarak kullanıldığı sektörlerin öne çıktığı kentlerde, göç edenler içinde kadın nüfus oranı yükselmektedir¹³.

Türkiye’de göçe katılan nüfusun cins dağılımında erkekler hâkimdir^{14-15,16}. Bu durum Türkiye’de erkek ve kadının toplumsal yapıdaki konumu ile yakından ilgilidir. Zira Türk toplumunda erkek, hane halkının geçimini sağlamakla görevli olup çalışan işgücünü oluşturmaktadır. Dolayısıyla kaynak sahadaki öncelikle ekonomik nedenlerle meydana gelen göçlere çalışma çağındaki erkek nüfus daha fazla katılmaktadır. Bu bakımdan özellikle genç ve bekâr erkekler göç eden nüfus içinde en büyük grubu oluşturmaktadır.

Tablo 1. Afyonkarahisar Kenti’nde göç edenlerin cinsiyete göre dağılımı 1975-2000.

		Erkek	%	Kadın	%	Toplam	C.O.*
1975-1980	İçeriye	3.874	58,3	2.770	41,7	6.644	139,9
	Dışarıya	6.019	53,7	5.193	46,3	11.212	115,9
	Net	-2.145		-2.423		-4.568	
1980-1985	İçeriye	4.065	58,4	2.900	41,6	6.965	140,2
	Dışarıya	6.116	55,3	4.948	44,7	11.064	123,6
	Net	-2.051		-974		-4.099	
1985-1990	İçeriye	3.997	56,3	3.097	43,7	7.094	129,1
	Dışarıya	7.694	53,9	6.592	46,1	14.286	116,7
	Net	-3.697		-3.495		-7.192	
1995-2000	İçeriye	7.038	56,1	5.511	43,9	12.549	127,7
	Dışarıya	6.784	57,6	5.001	42,4	11.785	135,7
	Net	254		510		764	

*C.O. Cinsiyet Oranı (100 kadına düşen erkek sayısı)

Kaynak: DİE (1985, 1989, 1997), TÜİK (2005).

¹³ Fatih Çelik, *a.g.m.*, s. 291.

¹⁴ Samira Yener, *a.g.e.*, s. 31.

¹⁵ Tuncer Kocaman - Sema Bayazıt, *a.g.e.*, s. 21

¹⁶ DİE, *Türkiye Nüfusu (1923-1994) Demografik Yapı ve Gelişme*, DİE Yay. No: 1839, Ankara, 1995, s. 47.

Afyonkarahisar kentinde göç edenlerin cinsiyete göre dağılımında erkeklerin baskın olduğu görülmektedir (Tablo, 1). Kentte gerek içeriye gerekse dışarıya göçlere katılanların cinsiyet oranları kent nüfusunun cinsiyet oranının (kentte cinsiyet oranları 1980’de 113,1, 1985’de 107,9, 1990’da 104,2 ve 2000’de 103) üzerindedir. Bununla birlikte dışarıdan kente ve kentten dışarıya olan göçlerin cinsiyete göre oransal dağılımında genel karakteri bozmayan bir değişiklik de dikkati çekmektedir. Buna göre kentin aldığı göçlerde kadınlar verilen göçlere göre daha az katılmıştır. Bu durum kentin kadınlar için sunduğu imkânlar ve kentte kadının çalışma hayatına katılabilme oranı (son hafta çalışan nüfus içinde kadın oranı 1980’de %9,4, 1985’de %9,0 1990’da %10,9 ve 2000’de %14,0) ile ilgili olmalıdır. 1995-2000 döneminde kentin aldığı göçlerdeki kadın oranı verilen göçlerdeki oranını geçerek daha önceki dönemlerdeki eğilim değişmiştir. Bu değişimi, nedenlerine göre göçlerin cinsiyet bazındaki dağılımında izlemek mümkündür (Tablo, 2). Özellikle eğitim ve hane halkı ferdine bağlı kentin aldığı kadın göçü bu değişimde etkili olmuştur.

Tablo 2. Afyonkarahisar Kenti’nde göçlerin nedenlerine göre dağılımı 1995-2000.

Göç Nedenleri		İş Arama/ Bulma	Tayin Atama	Hane halkı Fertlerine Bağlı	Eğitim	Evlilik	Deprem	Güvenlik	Diğer	Bilinmeyen	TOPLAM
İçeriye Göç	E	916	1.608	1.011	2.442	28	115	11	855	52	7.038
	K	230	869	1.998	1.296	476	113	7	493	29	5.511
	T	1.146	2.477	3.009	3.738	504	228	18	1.348	81	12.549
Dışarıya Göç	E	1.137	1.581	1.013	1.415	38	17	27	1.453	103	6.784
	K	279	794	1.762	811	681	24	10	588	52	5.001
	T	1.416	2.375	2.775	2.226	719	41	37	2.041	155	11.785
Net Göç	E	-221	27	-2	1.027	-10	98	-16	-598	-51	254
	K	-49	75	236	485	205	89	-3	-95	-23	510
	T	-270	102	234	1.512	215	187	-19	-693	-74	764

Kaynak: TÜİK, 2005

3.2. Yaş Yapısı

Göç eden nüfusun geride kalanlardan en önemli farkı, yaş yapısında gözlenebilmektedir. Bireyin göç etmesinde çok sayıda sosyo-ekonomik faktör etkili olabilir; fakat hiçbiri yaş yapısı kadar bariz değildir¹⁷. Araştırmalara göre her yaş grubunun göç katılım eğilimi farklılık göstermektedir. Göçün yaş seçiciliğinde göç etme eğilimi ile risk alma yaşı arasında negatif bir ilişkinin olduğu gözlenmiştir¹⁸. Yaşam döngüsü içinde yaşa bağlı olarak mekânın bireye sunduğu imkânlar ve bireyin

¹⁷ David A. Plane – Peter A. Rogerson, *a.g.e.*, p. 107.

¹⁸ Alan M. Schlottmann – Henry W. Herzog, “Career and Geographic Mobility Interactions: Implications for the Age Selectivity of Migration” *The Journal of Human Resources*, vol. 19, No: 1 (Winter, 1984), 1984, p. 72.

ihtiyaçları göçlerin yaşa göre değişmesine neden olmaktadır¹⁹. Buna göre bebek veya çocukken ailesine bağlı olarak göçle tanışan birey, daha sonra eğitimi için kendi başına göç etmekte bunu iş ve evlilik nedeniyle olan yer değiştirmeler takip etmektedir. Sonrasında işinde yükselme ve tayinlerle yeniden göç edilirken, emeklilikten sonra yaşamın geri kalan kısmını yaşama amaçlı göçler bunu izleyebilmektedir. Hatta emeklilik sonrasındaki yaşlılık eşlerden birinin vefatı sonrasında tek kalan kişinin yeniden göç etmesi söz konusu olabilmektedir. Bu sırada ailenin genç bireyleri de benzer bir şekilde göç sürecine dâhil olmaktadır.

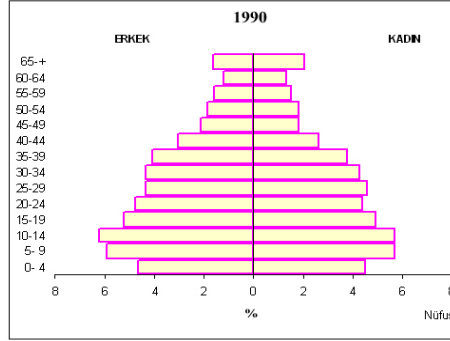
Gerek eğitim gerekse çalışma hayatına başlayan gençler göçe en fazla katılan kesimi oluşturmaktadır. Bu durum özellikle eğitim, iş ve evliliğe bağlı olarak 20-30 yaş grubunda gözlenmektedir. Buna askerlik nedeniyle yapılan geçici yer değiştirmeler de eklenebilir. Yaşa göre değişen göçe katılım eğilimi kadın ve erkekte farklılaşmaktadır. Zira evlilik nedeniyle göçler, erkekten çok kadına özgüdür.

Tablo 3. Afyonkarahisar Kenti'nde göçlerin yaş ve cinsiyete göre dağılımı (1985-1990).

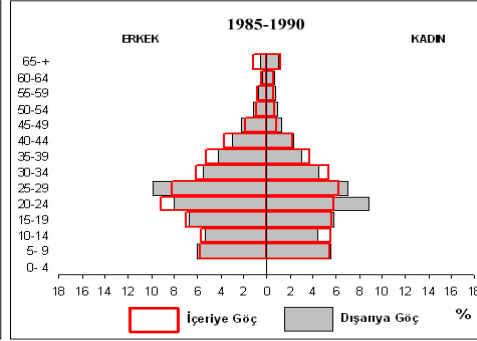
Yaş	İçeriye Göç			Dışarıya Göç			Net Göç		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
0-4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5-9	407	383	790	860	783	1.643	-453	-400	-853
10-14	402	387	789	762	630	1.392	-360	-243	-603
15-19	499	397	896	964	820	1.784	-465	-423	-888
20-24	653	407	1.060	1.146	1.260	2.406	-493	-853	-1.346
25-29	580	445	1.025	1.413	1.007	2.420	-833	-562	-1.395
30-34	440	377	817	783	642	1.425	-343	-265	-608
35-39	374	265	639	605	439	1.044	-231	-174	-405
40-44	264	158	422	424	329	753	-160	-171	-331
45-49	129	62	191	311	185	496	-182	-123	-305
50-54	66	49	115	167	137	304	-101	-88	-189
55-59	59	41	100	110	113	223	-51	-72	-123
60-64	35	40	75	59	94	153	-24	-54	-78
65-+	85	85	170	83	149	232	2	-64	-62
Bil.	4	1	5	7	4	11	-3	-3	-6
Toplam	3.997	3.097	7.094	7.694	6.592	14.286	-3.697	-3.495	-7.192

Kaynak: DİE, 1997.

¹⁹ John R. Weeks, *Population An Introduction to Concepts and Issues*, Updated Fifth Edition, Wadsworth Publishing Company Belmont, California, USA, 1994, p. 200.

Şekil 1. Afyonkarahisar Kenti nüfus piramidi (1990).

Şekil 2. Afyonkarahisar kentine 1985-1990 döneminde göç edenlerin nüfus piramidi

Afyonkarahisar kentinde 1985-1990 döneminde göçlerin yaş dağılımına bakıldığında 20-30 yaş grubundaki genç nüfusun en fazla göç ettiği görülür (Tablo, 3, Şekil, 1-2). Kentin bu dönemde aldığı göçün %29,3'ü, verdiği göçün ise %33,7'si bu yaş grubunda toplanmaktadır. Göç edenlerin bu yaş grubundaki Türkiye ortalaması ise %33,8'dir. Göç edenlerin yaş dağılımında eşik değeri 30 yaşından küçükler alınır, bu defa alınan göçün %64,7'si, verilen göçün ise %67,5'i bu grupta (ülke ortalaması %63,7) kalmaktadır. Buna göre kente göçle gelen veya giden her üç kişiden biri 20-30 yaş arasında veya göç eden her üç kişiden ikisi 30 yaşından küçük olduğu ortaya çıkmaktadır. Kentin 7.192 kişi net göç verdiği bu dönemde, 25-29 yaş grubunda en fazla net göç gerçekleşmiştir. Yaş gruplarına göre net göçlerin cinsiyet bazındaki dağılımında kadınlar ile erkekler arasındaki farklılık dikkat çekmektedir. Nitekim erkeklerde en fazla net göç verilen yaş grubu 25-29 arasıyken, kadınlarda bu 20-24 yaş grubuna karşılık gelmektedir. Bu durum kadının ilk evlilik yaşı ve evlilik yoluyla göçe katılması sonucunda ortaya çıkmış olmalıdır.

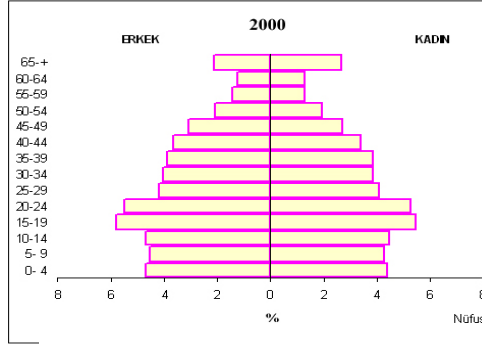
Tablo 4. Afyonkarahisar Kenti'nde göçlerin yaş ve cinsiyete göre dağılımı (1995-2000).

Yaş	İçeriye Göç			Dışarıya Göç			Net Göç		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
0-4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5-9	443	428	871	402	371	773	41	57	98
10-14	358	367	725	350	324	674	8	43	51
15-19	1.254	1.001	2.255	943	748	1.691	311	253	564
20-24	2.101	1.325	3.426	1.934	1.172	3.106	167	153	320
25-29	982	819	1.801	1.154	789	1.943	-172	30	-142
30-34	604	458	1.062	576	399	975	28	59	87
35-39	460	378	838	371	313	684	89	65	154
40-44	253	236	489	321	268	589	-68	-32	-100
45-49	265	182	447	314	241	555	-49	-59	-108
50-54	152	90	242	189	141	330	-37	-51	-88
55-59	65	51	116	105	64	169	-40	-13	-53
60-64	42	50	92	47	61	108	-5	-11	-16
65+	59	124	183	76	109	185	-17	15	-2

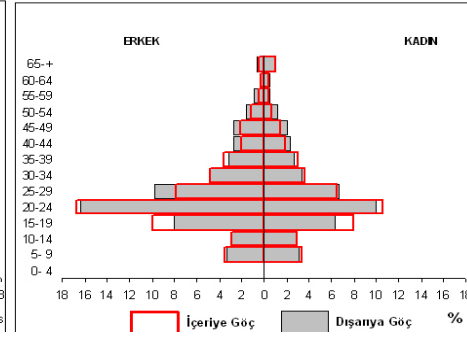

Bil.	0	2	2	2	1	3	-2	1	-1
Toplam	7.038	5.511	12.549	6.784	5.001	11.785	254	510	764

Kaynak: TÜİK, 2005

Şekil 3. Afyonkarahisar kenti nüfus piramidi (2000).

Şekil 4. Afyonkarahisar kentine 1995-2000 döneminde göç edenlerin nüfus piramidi.

Kentte 1995-2000 döneminde cinsiyet bazında yaş gruplarına göre göçlerin dağılımında farklılıklar gözlenmektedir (Tablo, 4, Şekil, 3-4). Her şeyden önce kent, bu dönemde net göç alır hale gelmiştir. Üniversitenin de açılmasıyla eğitim nedeniyle alınan göçler bu değişimde en büyük paya sahiptir (Tablo, 2). Bu durum göçlerin yaş yapısına göre dağılımında da izlenebilmektedir. Orta ve yüksek öğrenim yaş grubuna karşılık gelen 15-20 ve 20-24 yaş gruplarındaki genç nüfusun en fazla net göç alınan grubu oluşturması bunu doğrulamaktadır. 1985-1990 dönemine göre 1995-2000 arasında bir diğer farklılık, göç oranlarının belirlenmiş yaş gruplarına göre dağılımda artışın meydana gelmiş olmasıdır. Bu son dönemde kentin aldığı göçün %41,7'si, verdiği göçün ise %42,8'i 20-30 yaş grubunda (ülke ortalaması %37,7) kalmaktadır. 30 yaşından küçük olanların bu dönemdeki göçe katılım oranları alınan göçlerde %72,3, verilen göçlerde ise %69,5'tir. Aynı dönemde %67,7 olan ülke ortalamasının üzerinde gerçekleşen bu değerler özellikle alınan göçlerde belirgindir²⁰. Bir önceki döneme göre genç nüfusun göçteki etkisi giderek arttığı kentte göç edenlerin yaş gruplarına göre dağılımında bir dönüşüm yaşanmıştır. 1992 yılında açılmış olan Afyon Kocatepe Üniversitesi'nin etkisi bu değişimde büyük olmuştur. Bu bakımdan üniversitelerin şehirlerin başta demografik yapısı olmak üzere pek çok alanında etkili olduğu bir gerçektir²¹.

4.3. Eğitim Durumu

Bireyin eğitim seviyesi göçteki seçiciliği büyük ölçüde belirlemektedir. Başka bir ifadeyle bireyin eğitim seviyesi yükseldikçe göçe katılım eğiliminin arttığı eğitim seviyesi ile göç etme ihtimali arasında pozitif bir ilişkinin olduğu gözlenmektedir. Yapılan araştırmalar eğitim seviyesi düşük seviyede olanların iyi düzeyde eğitimlere

²⁰ TÜİK, a.g.e., s. 29.

²¹ Sevil Sargın, *Üniversitelerin Şehirleşmeye Etkileri*, Fakülte Kitapevi, Isparta, 2006, s. 121.

göre daha az göç ederken, profesyoneller en fazla göç eden kitleyi oluşturduğunu ortaya çıkarmıştır^{22,23}. Eğitim seviyesi yükseldikçe bireyin mekâna bağlılığı ters orantılı olarak azalmakta ve göç edebileceği alternatifler artmaktadır. Hatta uzun mesafeleri kat eden göçmenlerin çoğunlukla eğitim seviyesi en üst düzeyde olanlardan meydana gelmektedir. Çünkü eğitim seviyesi bireyin gelir düzeyini ve iş fırsatlarını artıran en önemli güvencesidir²⁴.

Eğitim seviyesini artırma isteği aynı zamanda bir göç nedenidir. Başlangıçta eğitimini artırmak için yapılan göç, daha sonrasında bireyin sonraki göçe katılma eğilimini artırmaktadır. Bu durum özellikle başlangıçta kırdan kente eğitimini geliştirmek için göç eden bireyin sonrasında kentten kente göç etmesi şeklinde görülmektedir.

Türkiye’de göç edenlerin eğitim seviyesine göre dağılımı irdelendiğinde eğitim seçiciliğinin geçerli olduğu söylenebilir²⁵. Göç tiplerine göre değişimle birlikte göçe katılanların okur-yazarlık seviyesi Türkiye nüfusu ortalamalarının üzerinde gerçekleşmiştir^{26,27}. Göç edenler içinde eğitim seviyesi erkeklerde kadınlara göre daha yüksektir^{28,29}.

Tablo 5. Afyonkarahisar Kenti’nde göç edenlerin eğitim durumu (1985-200).

		1985-1990			1995-2000		
		İçeriye	Dışarıya	Net	İçeriye	Dışarıya	Net
Okuma-Yazma Bilmeyen	E	127	220	-93	78	79	-1
	K	242	626	-384	223	205	18
	T	369	846	-477	301	284	17
%		5,3	6,0		2,4	2,4	
Okum-Yazma Bilen	E	3.794	7.325	-3.531	6.881	6.607	274
	K	2.786	5.833	-3.047	5.210	4.711	499
	T	6.580	13.158	-6.578	12.091	11.318	773
%		94,7	94,0		97,6	97,6	
Okul Mezunu Olmayan	E	430	901	-471	681	622	59
	K	395	851	-456	712	606	106
	T	825	1.752	-927	1.393	1.228	165
%*		12,5	13,3		11,5	10,8	
İlköğretim	E	1.651	3.650	-1.999	1.448	1.952	-504
	K	1.548	3.309	-1.761	1.682	1.646	36
	T	3.199	6.959	-3.760	3.130	3.598	-468

²² David A. Plane – Peter A. Rogerson, *a.g.e.*, p. 111.

²³ Gary L. Peters – Robert P. Larkin, *Population Geography (Problems, Concepts and Prospects)*, Eighth Edition, Kendall/Hunt Publishing Company, United States of America, 2005, p. 210.

²⁴ James L. Newman - Gordon E. Matzke, *Population (Patterns, Dynamics and Prospects)*, Prentice Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, USA, 1984, p. 179.

²⁵ Fatih Çelik, *a.g.m.*, s. 289.

²⁶ Tuncer Kocaman - Sema Bayazit, *a.g.e.*, s. 24.

²⁷ TUİK, *a.g.e.*, s. 15.

²⁸ Samira Yener, *a.g.e.*, s. 32.

²⁹ TUİK, *a.g.e.*, s. 15-16.

%*		48,6	52,9		25,9	31,8	
Orta- öğretim	E	1.005	1.673	-668	3.394	2.494	900
	K	559	1.179	-620	1.896	1.575	321
	T	1.564	2.852	-1.288	5.290	4.069	1.221
%*		23,8	21,7		43,8	36,0	
Yüksek- öğretim	E	708	1.096	-388	1.358	1.539	-181
	K	284	494	-210	920	884	36
	T	992	1.590	-598	2.278	2.423	-145
%*		15,1	12,1		18,8	21,4	
Toplam	E	3.921	7.545	-3.624	6.959	6.686	273
	K	3.028	6.459	-3.431	5.433	4.916	517
	T	6.949	14.004	-7.055	12.392	11.602	790

* Oran hesaplaması okuma-yazma bilen nüfusa göre yapılmıştır.

Kaynak: DİE,1997, TUİK, 2005

Afyonkarahisar kentinde göç edenlerin eğitim açısından dağılımına bakıldığında kent nüfusuna göre seçkin bir grup olduğu görülür. 1985-1990 devresinde kente göçle gelen ve ayrılan nüfusun %95'inin, 1995-2000 devresinde ise %97,5'inin okur-yazar olduğu dikkati çekmektedir (Tablo, 5). Oysa aynı dönemde kent nüfusunun 1990'da %89,4'ü, 2000'de ise %93,4'ü okur-yazar durumdadır^{30,31}. Aynı dönemlerde Türkiye'de göç eden nüfusun okur-yazarlık oranlarına baktığımızda kentteki göçlerin ülke ortalamalarının (1985-1990'da %87,3, 1995-2000'de ise %92,8) üzerinde olduğu görülür³². Türkiye'de olduğu gibi Afyonkarahisar kentinde de göçe katılanlardan okur-yazar olmayanlar çoğunlukla kadınlardan oluşmaktadır.

Kentte göç eden oku-yazar nüfusun eğitim seviyesine baktığımızda son dönemde oransal olarak bir azalma olmakla birlikte göç eden toplam okur-yazar nüfusun %10'undan biraz fazlasının bir okul mezunu olmadığı görülür (Tablo, 5). Hatta 1995-2000 döneminde bir okul mezunu olmayanlar gerek içeriye gerekse dışarıya göçlerde artış göstermiştir.

Kente göçlerde okur-yazar nüfus içinde en önemli değişim ilköğretim mezunlarında meydana gelmiştir. 1985-1990 devresinde içeriye göçlerde %48,6 dışarıya göçlerde ise %52,9 olan ilköğretim mezunlarının oranı; 1995-2000 döneminde içeriye göçlerde %25,9'a dışarıya göçlerde ise %31,8'e gerilemiştir. Bu durum kentin zamanla aldığı göçlerde verdiği göçlere göre eğitim düzeyi açısından seçiciliğin daha fazla olduğunu göstermektedir.

Kentin ilköğretim mezunlarında zamanla gösterdiği oransal azalışa karşın ortaöğretim mezunlarında tersine artış görülmektedir (Tablo, 5). Özellikle kentin aldığı göçlerde 1985-1990'da %23,8'den 1995-2000'de %43,8'e yükselen ortaöğretim mezunlarının payındaki artış yine üniversitenin kurulmasına bağlı gerçekleşmiştir.

³⁰ DİE, 1990 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri: Afyon, DİE Yay., Ankara,1993.

³¹ DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri: Afyon, DİE Yay., Ankara, 2002.

³² TUİK, a.g.e., s. 31.

Eğitim seviyesi açısından en üst düzey olan yükseköğretim mezunlarının kentteki göçlerdeki yerine baktığımızda bu grupta kentin aldığından daha fazlasını her iki dönemde de verdiği görülmektedir (Tablo, 5). Bu durum üniversite mezunları için kentteki istihdam olanaklarının yetersiz olduğu dolayısıyla kentin göçte henüz çekici bir merkez olmadığını göstermektedir.

4.4. Doğum Yeri

Göçe katılan nüfusun doğum yerlerine göre dağılımı göç akımları ile ilgili daha fazla bilgi sağlayabilmektedir. Zira herhangi bir araştırmaya konu olan yerde doğan nüfusun göçlerdeki payı, alınan ve verilen göçlerin “nereliler” tarafından gerçekleştiğini göstermektedir. Yine bu dağılım “geriye göç”le ilgili önemli bilgiler verebilir. Aynı zamanda bu veriler kentlerdeki belli bir ilden gelenlerin oluşturdukları çeşitli tip ve şekillerdeki birliktelikleri ve göçte belirleyici olan ilişki ağlarını (özellikle hemşericilik açısından) açıklamada kullanılabilir.

Tablo 6. Afyonkarahisar Kenti’nde göç edenlerin doğum yerine göre dağılımı 1990-2000.

	1985-1990			1995-2000		
	İçeriye	Dışarıya	Net	İçeriye	Dışarıya	Net
Afyonkarahisar	2.087	8.259	-6.172	2.711	6.059	-3.348
%	29,4	57,8		21,6	51,4	
Diğer İller	4.945	5.928	-884	9.655	5.598	4.057
%	69,7	41,5		76,9	47,5	
Yurtdışı	62	99	-37	167	125	42
%	0,9	0,7		1,3	1,1	
Bilinmeyen	-	-	-	16	3	13
%	0,0	0,0		0,1	0,0	
Toplam	7.094	14.286	-7.192	12.549	11.785	764
%	100	100		100	100	

Kaynak: DİE,1997, TUİK, 2005

Afyonkarahisar kentinde verilen göçlerin yarısından fazlası Afyonkarahisar ili doğumlular tarafından gerçekleştirilmiştir (Tablo, 6). 1995-2000 döneminde oransal olarak il doğumlu nüfusun dışarıya olan göçte payı azalmış olsa da her iki dönemde de en fazla net göç verilen grubu oluşturmaktadır. Buna karşın kentin aldığı göçlerde Afyonkarahisar ili doğumlu nüfusun miktar olarak artarken (1985-1990’da 2.087 kişi, 1995-2000’de 2.711 kişi) oransal (1985-1990’da %29,4, 1995-2000’de %21,6) olarak düştüğü görülür. Bu sonuç, il doğumlu nüfusun artan bir şekilde “geriye göç” ettiği şeklinde değerlendirilebilir.

Kentin aldığı göçlerde diğer iller doğumlu nüfus 1985-1990 döneminde 4.945 kişiden (%69,7) 1995-2000 döneminde 9.655 kişiye (%76,9) yükselmiştir. Bu değerler 1990’da ilde sayılan diğer il doğumlu nüfusun (46.424 kişi) %10,6’sını, 2000’de ise (68.164 kişi) %14,2’sini oluşturmaktadır³³. Kentten dışarıya olan göçlerde il dışı doğumlu nüfusun miktarında zamanla bir düşüş görülse de oransal olarak artış

³³ DİE, *a.g.e.*, s. 46.

gösterdiği dikkati çekmektedir. 1995-2000 döneminde kentten dışarıya olan göçün %47,5'ini (5.598 kişi) diğer illerde doğanlardan meydana gelmektedir ki, bu kentin diğer iller doğumlu aldığı nüfusun önemli bir bölümünü göçle verdiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte 1995-2000 döneminde Afyonkarahisar şehrinin net göç alır hale gelmesi, il dışı doğumlu nüfusun göçüyle gerçekleşmiştir.

Yurtdışı doğumlarının kentin aldığı ve verdiği göçlerdeki payı %1 civarında kalmaktadır (Tablo, 6). Burada 1985-1990 döneminde yurtdışı doğumlular açısından da net göç veren kent, 1995-2000 döneminde 42 kişilik farkla net göç almayı başarmıştır.

4.5. Medeni Durum

Göçte seçiciliği belirleyen bir diğer faktör göç edenin medeni durumudur. Dünyanın gelişmekte olan ülkelerinde bekâr gençler göçe daha fazla katılmaktadır. Bu durum gelişmiş ülkelerin geçmişlerindeki göçlerde de gözlenmiştir. Bununla birlikte günümüzde gelişmiş ülkelerde evli çiftler bekârlar kadar göçe katılmaktadırlar³⁴. Şüphesiz göç tiplerine ve göç edilecek yerde kalma süresi başta olmak üzere pek çok faktöre göre göçe katılan nüfusun medeni durumu değişiklik gösterecektir. Ayrıca günümüz dünyasında ulaşım alanındaki gelişmelerle mesafelerin kısalması, nüfusu daha hareketli (mobil) hale getirdiğinden bireyin medeni durumunu göçte belirleyici olmaktan çıkarmaktadır.

Medeni durum göçlerin başlangıç aşamasında çok daha belirgin bir şekilde genç, bekâr ve erkeklerden meydana gelme eğiliminde iken zamanla evli çiftlerin göçteki oranının arttığı görülmektedir. Bu durum bireyin yaşam süresi içinde hangi yaşlarda neden göç ettiği ile de yakından ilgilidir. Göç edenlerin yaş gruplarına göre dağılımı ve ortalama ilk evlilik yaşı göç ile medeni durumu arasında bir ilişkiyi açıklayan faktörler olarak düşünülebilir. Zira göç edenlerin 20-30 yaş grubunda yoğunlaştığı göz önüne alınırsa bu kesimin çoğunlukla bekârlardan meydana gelmiş olabileceği öngörülebilir. Göçün ilk evlilik yaşını artırıp artırmadığı ise ayrı bir tartışma konusudur.

Göç edenin medeni durumu ile göçü ailece gerçekleştirme arasında önemli bir fark vardır. Zira evli olup göç eden erkeklerin bir bölümü önce tek başlarına göç etmekte daha sonra eşlerini ve çocuklarını yanlarına almaktadırlar. Özellikle iş arama veya bulmak için kırdan kente göç eden genç evli erkeklerde gözlenebilen bu durum, kadının erkeğe bağlı olarak daha sonrasında göç ettiğini de göstermektedir. Dolayısıyla göç sırasında bekâr olanlara evli olduğu halde göçü tek başına bir tür bekâr olarak gerçekleştirenler eklenirse göçteki bekâr-evli üstünlüğü tartışması daha farklı bir noktaya taşınmış olacaktır.

Göçte medeni durum özelliği açısından bir diğer nokta ise bir bakıma bekâr sayılabilecek olan boşananlar ve eşi ölenlerdir. Her iki grupta kalan bireyler eşlerinden boşanma veya ölüm nedeniyle ayrıldıktan sonra göçe katılabilmektedirler. Bu gruptaki göç eden bireylerin göçe katılımı cinsiyete göre değiştiği gibi genelde “geriye göç” ettikleri varsayım olarak ileri sürülebilir.

³⁴ Gary L. Peters – Robert P. Larkin, *a.g.e.*, p. 210.

Tablo 7. Afyonkarahisar Kenti'nde göç edenlerin cinsiyete göre medeni durumu (1985-1990, 1995-2000).

		1985-1990			1995-2000		
		İçeriye	Dışarıya	Net	İçeriye	Dışarıya	Net
Hiç Evlenmedi	E	1.418	2.626	-1.208	3.696	3.336	360
	K	793	1.379	-586	2.124	1.548	576
	T	2.211	4.005	-1.794	5.820	4.884	936
%		36,9	33,2		51,0	45,4	
Evlili	E	1.942	3.796	-1.854	2.714	2.857	-143
	K	1.631	3.852	-2.221	2.582	2.735	-153
	T	3.573	7.648	-4.075	5.296	5.592	-296
%		59,7	63,5		46,4	51,9	
Boşandı	E	28	46	-18	41	45	-4
	K	18	45	-27	61	69	-8
	T	46	91	-45	102	114	-12
%		0,8	0,8		0,9	1,1	
Eşi Öldü	E	37	39	-2	18	19	-1
	K	117	268	-151	173	157	16
	T	154	307	-153	191	176	15
%		2,6	2,5		1,7	1,6	
Toplam	E	3.425	6.507	-3.082	6.469	6.257	212
	K	2.559	5.544	-2.985	4.940	4.509	431
	T	5.984	12.051	-6.067	11.409	10.766	643
%		100,0	100,0		100,0	100,0	

Kaynak: DİE,1997, TUİK, 2005

Afyonkarahisar kentinde göç eden nüfusun medeni durumu kentin aldığı ve verdiği göçlerde zamanla değişiklik göstermiştir (Tablo, 7). 1985-1990 döneminde kentin aldığı göçlerin %36,9'u bekârlardan oluşurken, %59,7'si evlilerden meydana gelmiştir. Aynı dönemde kentin verdiği göçlerde bekârlar, rakamsal olarak alınan göçteki bekârların yaklaşık iki katı kadar olmasına karşın, oransal olarak daha düşük (kentin verdiği göçlerin %33,2'si) düzeyde kaldığı görülür. Kentten dışarıya göç eden evli nüfus ise alınan göçün iki katından fazla olup (içeriye göçte 3.573 kişi, dışarıya göçte 7.648 kişi) oransal olarak da alınan göçteki değer (içeriye göçte %59,7 dışarıya göçte %63,5) üzerinde gerçekleşmiştir.

1985-1990 döneminde boşananlar alınan ve verilen göçlerin %1'inden daha az olup, alınan göçte erkekler daha fazla iken verilen göçte erkek ve kadınların eşit olduğu görülür. Eşi ölenlerin aynı dönemdeki göçteki yerine baktığımızda, kentin aldığı ve verdiği göçlerin yaklaşık %2,5'ini oluşturduğu görülür. Bu grupta alınan göçlerin verilen göçlerden iki kat; kadınların erkeklerden alınan göçte üç, verilen göçte ise altı kat daha fazla olduğu görülür ki, bu durum kadınların ortalama yaşam süresinin erkeklerden daha fazla olmasının bir sonucu olmalıdır.

Kentin 1995-2000 döneminde aldığı ve verdiği göçlerin medeni duruma göre dağılımında önceki döneme göre bekâr nüfusun artmış olduğu dikkati çekmektedir (Tablo, 7). Bu dönemde kente gelen nüfusun yarıdan fazlasının (%51) bekâr olması yine eğitim amaçlı kente gelen genç nüfusun etkisiyle ortaya çıkmıştır. Kentin aldığı göç kadar olmasa da verilen göçlerde de bekâr nüfusun miktarı ve oranında artış

yaşanmıştır. Buna karşın verilen göçte evli nüfusun payı (%51,9) bu son dönemde de en fazladır.

Boşanmış olanların 1995-2000 döneminde miktarı ve oranı çok az da olsa artmıştır. Buna karşın göç edenler içerisinde eşi ölenlerin oranı bir önceki döneme göre gerilemiştir.

Sonuçta kentin her iki dönemde de aldığı ve verdiği göçlerde bekâr nüfusun oranı Türkiye ortalamalarının (1985-1990'da %35,6, 1995-2000 döneminde %39,4) üzerinde gerçekleşmiştir³⁵. Başta üniversitenin kurulması olmak üzere kentin eğitim nedeniyle aldığı göçler, bekârları artırmıştır. Göç edenlerin medeni durumunu cinsiyete göre dağılımına baktığımızda bekârlarda erkeklerin daha baskın iken, evlilerde kadınlar ile erkekler arasındaki fark çok daha düşük düzeydedir (Tablo, 7).

Sonuç

Afyonkarahisar kentinde göçlerin demografik, zamansal ve mekânsal özelliklerini belirlemeyi amaçlayan önceki çalışmalardan sonra bu araştırmada, göç edenlerin niteliklerini seçkinlik yaklaşımı ile analiz edilmiştir. Kentteki 1985-1990 ve 1995-2000 dönemindeki göç edenlerin niteliklerine ait verilerin kullanıldığı araştırmada, zamanla bazı değişimler göstermekle birlikte göç edenlerin seçkin bir özellik gösterdiği ortaya çıkmıştır.

Kentteki içeriye ve dışarıya göçlerde farklılık göstermekle birlikte erkekler hâkim cinsiyeti oluşturmuştur. Kadınlar kentten dışarıya olan göçlerde içeriye göçlere göre daha fazla katılmışlardır. Bununla birlikte 1995-2000 döneminde alınan göçlerde eğitim ve hanehalkı bireylerine bağlı göç edenler içerisinde kadınlar oransal olarak artış göstermiştir.

Göçteki en önemli seçkinlik unsuru olan göç edenlerin yaş gruplarına göre dağılımında kentteki göçlerin cinsiyete göre yaş gruplarında farklılık göstermiştir. Nitekim 20-29 yaş grubundaki gençler en fazla göçte katılan kesimi oluşturmuştur. Son dönemde üniversitenin de açılmasıyla kentin aldığı göçlerde gençlerin oranı daha da yükselmiştir. Göç eden nüfusun yaş gruplarına göre dağılımında 30 yaşından itibaren göçte katılanların hızla azaldığı kentte 50 yaşın üzerinde ise kadınlar yoğunlaşmaktadır.

Kentte göçte katılan nüfusun eğitim durumuna bakıldığında okuma-yazma oranı oldukça yüksektir. Zamanla göçte katılanların eğitim durumunda bazı değişikliklerin yaşandığı kentte, göç edenler içerisinde kadınların eğitim durumu erkeklerden daha düşük düzeyde gerçekleşmiştir. Okuma-yazma bilenler içerisinde okul mezunu olmayanlar ile ilköğretim mezunlarının oranı zamanla azalırken orta ve yükseköğretim bilenler tersine artış göstermiştir.

Kentte göç edenlerin doğum yeri dağılımına bakıldığında verilen göçlerde Afyonkarahisar ili doğumluların yarıdan fazla olduğu ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte kente gelenlerin 1985-1990'da yaklaşık 1/3'ü, 1995-2000'de ise 1/5'i kadarının yine Afyonkarahisar ili doğumlu olması geriye göçlerin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Göçte bir seçkinlik parametresi olarak kabul edilen göç edenin medeni durumuna göre dağılımında yine zamanla bazı değişiklikler dikkat çekmektedir.

³⁵ TÜİK, *a.g.e.*, s. 33.

Bilinenin aksine göç edenlerin evlilerden oluştuğu görülmekle birlikte son dönemde kente gelenler içinde bekârlar daha fazladır.

Sonuçta kentteki göçlerin boyutları ve nedenlerinde zamanla yaşanan değişimler göç edenlerin niteliklerini de belirlemiştir. 1995-2000 dönemine kadar sürekli net göç veren kent, bu tarihten sonra özellikle eğitime bağlı olarak net göç almaya başlamıştır. Göç eğilimindeki bu değişiklik, göç edenler içerisinde orta öğretim mezunu olan bekâr gençlerin artmasına neden olmuştur. Yine değişim kentin aldığı göçlerde kadınların oranının yükselmesiyle kendini göstermiştir. Sonuç olarak, kentin fonksiyonlarındaki değişim kentin göç bilançosunu değiştirdiği gibi göç edenlerin niteliklerini de derinden etkilemektedir. Afyonkarahisar kenti 1990 sonrasında ön plana çıkan eğitim fonksiyonu ile bu duruma tipik bir örnek oluşturmuştur.

KAYNAKÇA

- Alan M. Schlottmann – Henry W. Herzog, “Career and Geographic Mobility Interactions: Implications for the Age Selectivity of Migration” *The Journal of Human Resources*, vol. 19, No 1 (Winter, 1984), 1984, p. 72.
- Alparslan Aliagaoglu, “Afyonkarahisar Şehir Coğrafyası”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, yayınlanmamış doktora tezi, Ankara, 2003.
- David A. Plane – Peter A. Rogerson, *The Geographical Analysis of Population with Applications to Planning and Business*, John Wiley&Sons Inc, USA, 1994.
- DİE, *1980 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri: Afyon*, DİE Yay., Ankara, 1983.
- DİE, *Daimi İkametgâha Göre İç Göçler 1980*, DİE Yay. No: 1124, Ankara, 1985.
- DİE, *1985 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri: Afyon*, DİE Yay., Ankara, 1987.
- DİE, *Daimi İkametgâha Göre İç Göçler 1985*, DİE Yay. No: 1381, Ankara, 1989.
- DİE, *Türkiye Nüfusu (1923-1994), Demografik Yapı ve Gelişme*, Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara, 1995.
- DİE, *1990 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri: Afyon*, DİE Yay., Ankara, 1993.
- DİE, *1990 Genel Nüfus Sayımı Daimi İkametgâha Göre İç Göçün Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri*, DİE Yay., Ankara, 1997.
- DİE, *2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri: Afyon*, DİE Yay., Ankara, 2002.
- E.Murat Özgür, *Türkiye Nüfus Coğrafyası*, GMC Basın Yayın Ltd.Şti., Ankara, 1998.
- Erol Tümertekin, *Türkiye’de İç Göçler*, İ.Ü., Yay. No: 1371, İstanbul, 1968.
- Erol Tümertekin, “Türkiye’de İç Göçler Üzerine”, *İ.Ü. Coğrafya Enst. Dergisi*, Sayı 22, 1977, s. 29-42.
- Fatih Çelik, “İç Göçlerin Seçkinlik Yaklaşımı ile Analizi” *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 13, 2002, s. 275-296.
- Gareth J. Lewis, *Human Migration A Geographical Perspective*, St. Martin’s Press, New York, United States of America, 1982.
- Gary L. Peters – Robert P. Larkin, *Population Geography (Problems, Concepts and Prospects)*, Eighth Edition, Kendall/Hunt Publishing Company, United States of America, 2005.
<http://www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/3346/icgoc.pdf> (10.03.2009)
- James L. Newman - Gordon E. Matzke, *Population (Patterns, Dynamics and Prospects)*, Prentice Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, USA, 1984.
- John R. Weeks, *Population An Introduction to Concepts and Issues*, Updated Fifth Edition, Wadsworth Publishing Company Belmont, California, USA, 1994.

- Nevin Evcil - Vedia Dökmeci, "Türkiye'de Göç Eğilimlerinin Mekansal, Demografik ve Zaman Açısından Analizi", 12. Ulusal Bölge Bilimi Bölge Planlama Kongresi 25-26 Ekim 2007, İstanbul, 2007.
- Samira Yener, *1965-1970 Döneminde İller Arası Göçler ve Göç Edenlerin Nitelikleri*, DPT Yay., No: 1528, Ankara, 1977.
- Sevil Sargın, *Üniversitelerin Şehirleşmeye Etkileri*, Fakülte Kitapevi, Isparta, 2006.
- TÜİK, *Genel Nüfus Sayımı 2000 Göç İstatistikleri*, Türkiye İstatistik Kurumu Yay., Ankara, 2005.
- Tuncer Kocaman – Sema Bayazıt, *Türkiye'de İç Göçler ve Göç Edenlerin Sosyo-Ekonomik Nitelikleri*, DPT Sosyal Planlama Genel Müdürlüğü Yay., Ankara, 1993.
- Tuncer Kocaman, *Türkiye'de İç Göçler ve Göç Edenlerin Nitelikleri (1965-2000)*, DPT Yay., Ankara, 2008.

